

és térkoordináták között mozgó szövegek a kötet keretében összeérnek, mint az ízek, átjárások, kapcsolatok teremődnek közöttük. A textúrajelleg, amit a cím idéz, egyszerre vonatkoztatható azokra a szövegekre, amelyeket a szerző komparatív elemzéseiben tételesen találkoztat, illetve tetten érhető maguknak a tanulmányoknak az egymásra rétegződésében is, ahogyan a mintázatok kirajzolódnak a megmunkált felületeken.

Tapodi Zsuzsa írásai egyszerre pontos, ismeretgazdagító és az elemzett művekhez

hasonlóan páratlan olvasmányélményt nyújtó szövegek, amelyek azt tanúsítják, hogy a nagyvelbeszélések letűntével, a mozaiktudat korszakában nem tűnt végérvényesen tova az a nagy ívű és kitartó figyelem, amely át tudja fogni és meg tudja találni az értelmezés kódjait a különböző irodalmi produktumokhoz és kontextusaikhoz az ókortól a posztmodernig, a nemzeti kultúrától az interkulturalitásig, a regionálistól az egyetemességig.

Pieldner Judit

■ JEGYZET

1. Korábbi kötetei: *Irodalom a politika szolgálatában. Gaál Gábor munkássága pályája utolsó szakaszában*. Nemzetközi Hungarológiai Központ, 2001; *A soha el nem vesző könyv nyomában*. Pallas-Akadémia, Csíkszereda 2008.

EGY BENCÉS APÁTSÁG KÖZÉPKORI DIPLOMÁI

A garamszentbenedeki apátság 13. és 14. századi oklevelei (1225–1403). Közzéteszi Keglevich Kristóf

■ A Keglevich Kristóf által közzétett oklevéltár a garamszentbenedeki bencés apátság (konvent) 1403 előtt kélt diplomáit adja közre. A vizsgált korszak 1403-ig terjed, mert ekkor került ki a monostor az 1374 óta hivatalban levő Henrik apát vezetése alól. A forráskiadvány előtörténetéhez hozzátartozik, hogy Knauz Nándor (1831–1898) az esztergomi érsekség levéltárnokaként a *Garammelletti szentbenedeki apátság* címmel 1890-ben írt monográfiája megírásakor a főkáptalan levéltárának okleveles anyagát a *Monumenta Ecclesiae Strigoniensis* című okmánytárban elkezdte közzétenni, de az anyag jó része eddig kiadatlan maradt. Az 1880-as évekig megjelenő forráskiadványokat is használta. Keglevich Kristóf már az időközben megjelent oklevélkiadásoknak (például *Anjou-kori oklevéltár* és *Zsigmond-kori oklevéltár*) és a Középkori Magyarország Levéltári Forrásainak Adatbázisa ismeretében láthatott hiánypótló munkájához.

A mű a Szegedi Tudományegyetem Történeti Intézete Középkori és Kora Újkori Magyar Történeti Tanszékének megbízásából, a Koszta László szerkesztette *Capitulum*¹ sorozat IX. köteteiként jelent meg, Piti Ferenc lektorálásával, Szegeden 2014-ben. A borítón a garamszentbenedeki apátság pecsétjének 1401. március 19-i lenyomata (MOL DL 58 787) látható.

Szeged, 2014.

A szerző a sorozat előző kötetében közölt monográfiájában a bencés rendház történetét is bemutatta 1075-ös alapításától 1403-ig.² A két könyv egymással egységet alkot. Az oklevéltár ugyanis az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Történelemtudományi Doktori Iskolájában készült, és 2011. február 8-án megvédett, Körmenyi Tamás, valamint Bertényi Iván vezette doktori értekezésének (vagyis a rendháztörténeti munka) függelékékként jött létre. Keglevich Kristóf egyébként az ELTE Természettudományi Karának kémia és a Bölcsészettudományi Karának történelem szakjain diplomázott 2006-ban. 2008-tól 2011-ig az ELTE BTK-n adott elő. 2008-tól a fővárosi Fazekas Mihály Fővárosi Gyakorló Általános Iskola és Gimnáziumban tanít.

A jelenleg Szlovákiában található szentbenedeki apátságot a királyi kegyuraság, birtokállományának nagysága, exempt jogállása, a 14. századi bencés reformmozgalomban betöltött vezető szerepe, fennmaradt nagyszabású gótikus épülete és liturgikus tárgyainak színvonala, valamint hiteleshelyi tevékenysége alapján a Mohács előtti Magyarország a pannonhalmi és a kolozsmonostori után harmadik legjelentősebb bencés monostorának mondhatjuk.

A szerző művének elején ismerteti azokat az alapelveket, melyekkel az oklevelek kiadása során dolgozott. Leszögezi, hogy az összeállítás a teljesség igényével készült, de hiányos is, mivel nem nézte át az anyagához kapcsolódó összes családi levéltár teljes anyagát, hanem csak a levéltári segédletekben feltüntetett tételeket. Az okmánytár a konvent minden 1403 előtt kelt, kiadott és kiadatlan oklevélét teljes szövegű átírásban közli (*in extenso* forrásközlés). Keglevich az egyes források újbóli közlését is beiktatta, tekintve, hogy sok alkalommal a korábbi kiadás csak tartalmi kivonatot vagy regesztát (*Anjou-kori okmánytár*, *Anjou-kori oklevéltár*, *Zsigmond-kori oklevéltár*) tartalmazott, illetve az egykori közlés hiányos, megbízhatatlan vagy nehezen hozzáférhető volt (Botka Tivadar okmánytára). Másodközlések esetében az eredeti oklevél mellett a korábbi kiadásokat is felhasználta, azok olvasatait pontosította (a régi közlemény szöveg-hibáit külön nem jelezte), a kiadásból esetlegesen hiányzó küzetet pótolta. A szerző a tartalmi átírásból vagy említésből ismert okleveleket is közölte kiadványában.

A konvent kiadványainak szövegében a bennük átírt, más oklevéladótól származó diplomák szövegét nem választotta külön. Akkor is a garamszentbenedeki oklevélben szereplő szöveget közölte, ha rendelkezésre állt az átírt oklevél eredetije is, mert nem akart két forrásszöveget összeváltani. Ebben az esetben az átírás szövegének az eredetivel való eltérését jegyzetben tüntette fel. A szerző az okleveleket szigorú dátumsorrendben közölte. Ha csak a keltezés *terminus ante quem*je volt ismert, akkor ennek a végső határértéknek az alapján jelölte ki a diploma helyét. A tételek a következő felépítési szerkezetet kapták: az oklevél sorszáma, dátum, magyar nyelvű regeszta, levéltári és bibliográfiai adatok, az oklevél latin nyelvű szövege, kritikai apparátus (dátumfeloldások, javítások, a szöveghez készített regeszta). A regeszták, mivel in *extenso* források jelentek meg alattuk, a szöveget nem teljes egészében adták vissza, csak röviden utaltak azok tartalmára. A regeszták esetében a szerző pontos fogalmakat alkalmazott, a fontosabb neveket és számokat belefoglalta. A hátlapi feljegyzések közül csak a középkoriakat szerepeltette.

Az oklevelek közlési elveit a legkorszerűbbnek mondható, Tringli István-féle ajánlásokhoz³ igazította, az attól való kisebb eltéréseket szakszerűen feltüntetve. Az íróanyag károsodása vagy hiánya miatt nem olvasható szövegrészeket és a szövegből az író hibájából, kimaradt, de szükséges részt pótolta, a pótolhatatlan szövegrészeket jelölte.

A szöveghűség jegyében a grammatikai hibákat nem módosította, a középkori latinra jellemző nyelvi sajátosságokat megtartotta, a rövidítéseket a középkori nyelvhasználatnak megfelelően oldotta fel. Az eredeti szöveg megőrzése érdekében a diplomák szövegében szereplő elírások javításait, az oklevélben kihúzott szavakat a jegyzetapparátusban tüntette fel. A mű elején szereplő szöveggözlési jelrendszer világossá teszi a szövegek olvasását. A szöveg külső megformálásában Dreska Gábor nemrég megjelent *Pannonhalmi oklevéltára* szolgáltatja a mintát. Keglevich széleskörűen használta a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának Rácz György szerkesztette digitális adatbázisát (DL/DF).⁴ A szerző a kötetben az apátság által az Árpád-, Anjou- és Zsigmond-korban használt pecséteket is bemutatta. Ezekről és az oklevelek némelyikéről is fekete-fehér képeket közölt.

A forráskiadvány nagy részét a garamszentbenedeki konvent által 1403-ig kibocsátott, összesen 381 hiteleshelyi oklevél teszi ki. A hiteleshelyi oklevelek kiadása hasznosnak bizonyult, hiszen jó forrást képeznek majd azon kutatók számára, akik a környék kis- és középnemesének életével, családjával, illetve helytörténettel foglalkoznak. Az anyag összevethető a korábbi hasonló kezdeményezésekkel, vagyis Dreska Gábor Pannonhalmáról és Jakó Zsigmond Kolozsmonostorról készült hiteleshelyi oklevélgyűjteményével.⁵ Az apátság hiteleshelyi oklevelei közül mindössze három oklevél származik a monostor hiteleshelyi levéltárából, melyek 15. századi átírásokban maradtak fenn. Az okleveleket főként kedvezményezettjeik vagy ezek örökösei őrizték meg. Ezek ma a Magyar Nemzeti Levéltár kincstári, családi levéltáraiban, az esztergomi székeskáptalan hiteleshelyi, illetve magánlevéltárában találhatóak.

A szerző a függelékben külön közölte a garamszentbenedeki konvent hiteleshelyi működéséhez köthető egyéb okleveleket, azaz a konventnek címzett bírósági (királyi, nádori, országbírói) parancslevelek regesztáit, illetve teljes szövegű átírásait. Szintén itt kaptak helyet az apátság saját ügyeiben adott oklevelei (például birtokaik bérbé adása). Keglevich az oklevéltárban teljes szöveggel közölt nem garamszentbenedeki kiadványok listáját is feltüntette. A kiadványt a regesztákban, oklevélszövegekben, küzetekben és hátlapi feljegyzésekben szereplő személy-, hely- és földrajzi neveket tartalmazó névmutatóval, valamint kétnyelvű (szlovák és angol nyelvű) tartalmi összefoglalóval zárta.

Keglevich Kristóf a pontosság, következetesség, teljességre törekvés, valamint a

korszerűség jegyében készítette el oklevéltárát, megalkotva a garamszentbenedeki monostor „virtuális hiteleshelyi levéltárát”. Nagy vállalkozása ösztönzőleg hathat más szerzetes rendházak, egyházi intézmények

(például káptalanok) okleveleinek külön-külön történő összegyűjtésére, a regeszták mellett teljes szövegük közlésére, így megkönnyítve és elősegítve az új kutatásokat.

Bélfényeri Tamás-János

■ **JEGYZETEK**

1. A sorozat életre hívója a szegedi *Capitulum Középkori Kutatócsoport*, amely elsősorban a középkori magyar egyház történetével, elsősorban az egyházi középréteg vizsgálatával foglalkozik. A csoport elsősorban fiatal medievistákból áll, dr. Koszta László és dr. Almási Tibor vezetésével.
2. Keglevich Kristóf: *A garamszentbenedeki apátság története az Árpád- és az Anjou-korban (1075–1403)*. In: *Capitulum VIII*. Szerk. Koszta László. Szeged, 2012.
3. Tringli István: *Középkori oklevelek kiadásának problémái*. In: *Fons 7*. (2000)
4. A *Collectio Diplomatica Hungarica* online elérhetősége: <http://mol.arcanum.hu/dldf>.
5. Dreska Gábor: *A pannonalmi konvent hiteleshelyi működésének oklevéltára*. I. (1244–1398), II. (1399–1438), III. (1439–1499). Győr 2007–2010. (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Források, feldolgozások 6., 8., 10.); Jakó Zsigmond: *A kolozsmonostori konvent jegyzőkönyvei*. I–II. (1298–1556). Bp., 1990.

A SÜTŐ-ÉLETMŰ RECEPCIÓJA (M)ilyen gazdagok vagyunk? Sütő András–műhelykonferencia

■ „...hogyan viszonyulunk mindahhoz, amit pl. Sütő András (vagy bármilyen más tekintély) egykor képviselt, és hogyan látjuk azt, amit ma képvisel” – tette fel a kérdést 2005-ben Parászka Boróka,¹ és már cikke címében sikeres kudarcnak nevezte, ami az ügyben addig történt. Véleménye szerint a Sütő körüli vita, amit akkor egy Stefano Bottoni-cikk és annak *A Hétfőben* való közlése váltott ki, majd a nyomán keletkezett vita „bármilyen kényelmetlen: rólunk, aktív kultúrafogyasztókról és teremtőkről szolt volna”.

Az akkor felvetett és megválaszolatlanul maradt kérdések – „Jó volna tudni, hogy milyen az a közösségkép, amely a Sütő-életműből összeáll. Jó volna tudni, hogy a mai erdélyi politikai nyelv mennyiben beszél »Sütőül«, és mi következik a metaforák, jelképek, hasonlatok, a retorika átvételéből?” – egy részére válaszol a *(M)ilyen gazdagok vagyunk?* című kötet, amely a hasonló című konferencia anyagait gyűjtötte össze. A 2014-ben tartott konferenciára a sajtóban szintén Parászka Boróka reflektált. Véleménye szinte tíz év elmúltával is az, hogy a „Sütő-életmű a rendszerváltás előtti és utáni évtizedek kulcsa a társadalmi emlékezet és a kulturális helyzetértékelés szempontjából Erdélyben”, „adott egy életmű, amelyet – akár elfogad-

juk, akár elutasítjuk – nem lehet megkerülni. Ott van mindabban, ahogyan magunkról gondolkodunk, és amit magunkról gondolunk Erdélyben.”²

A konferenciakötet Lázok János szerkesztésében, Dávid Gyula előszavával és a szerkesztő utószavával 2015-ben megjelent. A konferencia óvatosan, de a vita elől nem zárkózva el, azt tűzte ki céljának, hogy olyan közös beszédteret alakítson ki, „amelyben a Sütő-életművel kapcsolatos teljesen eltérő vélemények is nyitott – és remélhetőleg termékeny – szakmai vitában szembesülhessenek”. A konferencia ezen kitűzött célja nem valósult meg maradéktalanul, mert a meghívott előadók egy része ezért-azért távolmaradt, köztük a Debreceni Egyetem munkatársai, Cs. Nagy Ibolya, Márkus Béla, és Stefano Bottoni sem volt ott. „A konferencia szervezői ezzel az állapottal vállalták a szembenezést – már magával a konferencia címevel is, amely egyszerre jelentett állásfoglalást a Sütő-mű mellett, és felkészülést arra, hogy ez az állásfoglalás ma – enyhén szólva – egyúttal konfrontációt is jelent. A Sütő-konferencia itt közreadott előadásainak olvasója meggyőződhet arról” – írja Dávid Gyula az előszóban.

A kötet négy római számmal jelölt fejezetre tagolódik, az első részben az életmű

A marosvásárhelyi Művészeti Egyetemen, a Magyar Művészeti kar szervezésében tartott konferencia előadásai. Marosvásárhely, 2014. október 29–30. Szerk. Lázok János. Polis – UArtPress, Kvár–Marosvásárhely, 2015.